

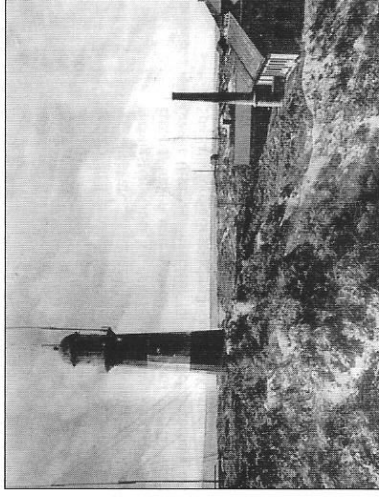
maakte boetes bekend voor acties die het werk van vuurwachter Eylert Jansen zouden bemoeilijken. Symbolisch is het feit dat de vuurboet direct naast het drenkelingenkerkhof werd geplaatst.

De stad Emden trad in 1779 in overleg met de Admiraliteit te Harlingen om te komen tot structurele steun voor dit Borkumer kolenvuur. Men kwam uit op een jaarlijkse bijdrage van 6000 Karolusgulden. Na 10 jaar werd dit bedrag met 1000 gulden verhoogd. In 1794 werden nog 2 kapen op het Ostland gebouwd, die in lijn stonden met het Hommeget.

Na de Franse overheersing, die zowel voor Nederland als voor Pruisen tot 1814 duurde, werd overeenstemming bereikt om de – toen al ouderwetse – vuurbaak te slopen na de realisering van een lichtkoepel met daarin 27 Argandse lampen op de toren, die sinds 1576 dienst doet als dagmerk. Op 12 maart 1817 was het eindlijk zover. Borkum mag zich vanaf die dag een echt vuurtoreneiland noemen.

De Eems en een onmisbare kustverlichting

Direct na de Frans-Duitse oorlog (1870) bleef het niet bij plannen maken om de scheepvaart in de Eemsmond veiliger te maken. In 1872 werden 4 nieuwe kapen gebouwd op Borkum. De kosten werden een onderdeel van de zogenaamde herstelbetalingen door Frankrijk. Drie van deze kapen staan nog steeds op Borkum. De zogenaamde middenbaak, met een houten opbouw in de vorm van een zandloper, is niet meer. Een jaar later werd openlijk gesproken over een nieuwe vuurtoren met een licht van de 1^e grootte. Die kwam er pas toen in 1879 het houten binnenwerk van de oude vuurtoren (1576/1817) volledig uitbrandde. Het steunen omhulsel is door het aanbrengen van een nieuw houten geraamte tot op de dag van vandaag behouden gebleven. Ondertussen werd in 1875 het lichtschip Borkumriff op 16 zeemijl ten noorden van Borkum 'uitgelegd'. Het Nederlandse aandeel bedroeg 30%. Omdat de betalingen door Nederland een totaal ander karakter kregen, werd in deze tijd intensief onderhandeld over een nieuw en beter netwerk van kustverlichting en betonnen. Er werd niet meer gesproken over een jaarlijks bedrag, maar ook over het wederzijds meebetalen aan de bouw van nieuwe vuurtorens. Voor de nieuwe of grote vuurtoren op Borkum (de vervanger van de oude vuurtoren) kwam dat in 1879 neer op een bedrag van 91.500 Mark, zijnde bijna een derde van de bouwkosten. Rond 1890 besloot men tot de bouw van een serie nieuwe vuurtorens en verlichterijen. De vuurtorens bij Pilsum, Campen, Borkum (kleine vuurtoren), Delfzijl en Watum kwamen in 1891 in dienst en zijn op 50-50 basis gerealiseerd. De rood-witte kleine of elektrische vuurtoren, gebouwd naast het zuidstrand van Borkum kreeg in 1900 ook bekendheid door de experimenten met draadloze telegrafie. In eerste instantie over en weer met het lichtschip Borkumriff, maar wegens succes groeide deze locatie uiteindelijk uit tot 'het Radio Scheveningen' van Duitsland. Zo verlieten in 1913 (via Emden en

Kleine- of elektrische vuurtoren 1891

Borkum) ca. 5,3 mio telegrammen, via talrijke kabels en via de lucht, het land. Dat zijn er 18.000 per dag!

Naast deze grote torens werden er – vanwege de grillige loop van de vaargeulen – ook enkele verklikkers gebouwd. Langs het Randzel-gat 2 stuks (1888), bij Knock (1889), op Rottum (1903), op Schiermonnikoog (1911) en natuurlijk ook een op Borkum (1929). Bovendien werd de Emdener Kaap enkele malen verplaatst. De Groninger Kaap werd in 1929 gesloopt, omdat deze 'geen nut meer had voor de zeevaart'. In het boek Borkums Leuchttürme van Gregor Ulsamer kunt u het bovenstaande desgewenst met alle achtergronden, bijzonderheden en specificaties, rustig doorlezen.

De witte vlek in de Eemsmond

Na de oorlog komen nieuwe technieken voor plaatsbepaling steeds meer in zwang. In 1974 werd op gepaste wijze aandacht besteed aan het gereedkomen van de Nederlands-Duitse Eemsradar keten. Vanaf dat moment werd de scheepvaart in de Eemsmond bediend met voor die tijd zeer moderne radar- en radioapparatuur vanuit de Eemsradarcentrale te Knock. Nederland en Duitsland besloten hun samenwerking in de geest van goed nabuurschap met het sluiten van het gemeenschappelijke Eemsradarverdrag in 1980. De staatsgrens vervaagt als het ware in de Westereems. Het bevaarbare gedeelte wordt bestempeld als een statenloze witte vlek.

Nieuwe technieken hebben natuurlijk ook hier gevolgen voor de kustverlichting. Zo wordt de kleine vuurtoren op Borkum eerst in 1966 omgebouwd tot de drager van een radar. Vijftienvingtig jaar later wordt het bijzondere licht zelfs gedoofd. Eigenlijk met dezelfde reden als eerder voor de Groninger Kaap op Rottum: 'geen nut meer voor de zeevaart'. Gelukkig wordt erger voorkomen omdat de kleine of elektrische vuurtoren, om meerdere redenen, behoort tot het maritieme erfgoed van zowel Duitsland als Nederland!

Bronnen:

- Deutsch-niederländisches Verkehrssicherungssystem Ems (uitgegeven in het kader van de Open Dag op 17 augustus 2002).
- Borkums Leuchttürme (Geschichte und Technik); door Gregor Ulsamer, 2^e druk.
- Voordracht voor deelnemers vuurtorenreis Borkum; door Gregor Ulsamer.
- Licht op Schier; door Erik Tiddens (vormgeving door Ron Beumer).
- Borkumer Zeitung van 6 November 2007 (opgesteld door Gregor Ulsamer).